

КОМИСИЯ ЗА ФИНАНСОВ НАДЗОР

***КАКВО ТРЯБВА ДА ЗНАМ
ЗА ДОПЪЛНИТЕЛНОТО
ПЕНСИОННО ОСИГУРЯВАНЕ***

София, 2009 г.

Съдържание

<i>Българската пенсионна система</i>	<i>стр. 3</i>
<i>Как да започна да се осигурявам?</i>	<i>стр. 7</i>
<i>Данъчни облекчения</i>	<i>стр. 11</i>
<i>Инвестиции и рискове</i>	<i>стр. 12</i>
<i>Как да се прехвърля в друг фонд?</i>	<i>стр. 15</i>
<i>Моето право на информация</i>	<i>стр. 18</i>
<i>Моето право на жалба</i>	<i>стр. 22</i>
<i>Плащания от допълнителното пенсионно осигуряване</i>	<i>стр. 24</i>
<i>Такси и удръжки</i>	<i>стр. 28</i>
<i>Моите права при преобразуване и прекратяване на дружеството</i>	<i>стр. 30</i>

Българската пенсионна система

Трите стълба

През 2000 г. в България се проведе реформа на пенсионното осигуряване и бе възприет т.нар. тристълбов модел.

I-ви стълб - Държавното обществено осигуряване - е изграден на разходопокривен (солидарен) принцип и се управлява от Националния осигурителен институт (НОИ). С вноските на работещите, които постъпват във фонд „Пенсии” на НОИ се изплащат пенсиите на настоящите пенсионери. Осигуряването има задължителен характер и на практика обхваща цялото работещо население на страната.

II-ри стълб - Допълнителното задължително пенсионно осигуряване - е изграден на капиталов принцип. Средствата на всяко осигурено лице се натрупват по негова индивидуална партида, на базата на която се изчислява пенсията му. Допълнителното задължително пенсионно осигуряване се осъществява от частни пенсионноосигурителни дружества чрез управляваните от тях универсални и професионални пенсионни фондове. В универсален пенсионен фонд са осигурени всички работещи, родени след 31.12.1959 г., а в професионален – всички работници, полагащи труд от I и II категория, независимо от възрастта им. Осигуряването и в двата фонда е задължително.

III-ти стълб - Допълнителното доброволно пенсионно осигуряване - също е изграден на капиталов принцип. И тук средствата на всяко осигурено лице се натрупват по негова индивидуална партида, на базата на която се изчислява пенсията му. Доброволните пенсионни фондове се управляват от същите пенсионноосигурителни дружества. Участието в тези фондове обаче е доброволно. В тях може да се осигурява и да бъде осигуряван от своя работодател или от трето лице (т.нар. друг осигурител) всеки гражданин, навършил 16-годишна възраст.

Дейността на пенсионноосигурителните дружества

Допълнителното пенсионно осигуряване обхваща II-ри и III-ти стълб на българската пенсионна система. То се осъществява чрез участие във фондове за допълнително пенсионно осигуряване, които се учредяват и управляват от пенсионноосигурителни дружества. Те са акционерни дружества, лицензирани от Комисията за финансов надзор (КФН, Комисията). Минималният капитал на пенсионноосигурителното дружество е 5 млн. лв. и трябва да е внесен изцяло в пари. Кодексът за социално осигуряване (КСО) поставя високи изисквания към акционерите на тези дружества и към лицата, които ги управляват.

Всяко пенсионноосигурително дружество може да управлява универсален, професионален и доброволен пенсионен фонд, както и доброволен фонд по професионални схеми след получаване на отделно разрешение за това. Дружеството може да управлява само по един фонд от съответния вид. То не може да осъществява друга дейност, освен допълнително пенсионно осигуряване.

Пенсионният фонд е самостоятелно юридическо лице, отделено от дружеството, което го управлява. За него дружеството води отделно счетоводство и съставя отделни финансови отчети.

Участието във фонд за допълнително пенсионно осигуряване започва след сключване на осигурителен договор между осигуреното лице и пенсионноосигурителното дружество. В случай че лицето не избере фонд за допълнително задължително пенсионно осигуряване в тримесечен срок от възникване на задължението за осигуряване, то бива служебно разпределено в такъв фонд. В доброволен пенсионен фонд едно лице може да бъде осигурено и по силата на договор с дружеството, сключен в негова полза от работодател или друг осигурител.

Работодателите внасят вноските за задължително пенсионно осигуряване в Националната агенция за приходите, която ги разпределя между НОИ и пенсионния фонд, в който лицето е осигурено. Вноските за професионалните пенсионни фондове са изцяло за сметка на работодателите, докато вноските за универсалните пенсионни фондове се разпределят между работника и неговия работодател. Вноските за доброволно осигуряване постъпват директно по банкова сметка на доброволния пенсионен фонд, като по желание на работника, работодателят е длъжен да удържа от възнаграждението му личната вноска и да я превежда на фонда.

Пенсионните фондове не отговарят за загуби от дейността на учредилото ги дружество. Техните активи не могат да се придобиват по давност. Те се съхраняват в банка-попечител, която е задължена от закона да не изпълнява нареждания за инвестиране в активи, различни от определените в КСО, и да сигнализира на КФН при нарушение от страна на пенсионноосигурителното дружество.

Основната задача на пенсионноосигурителното дружество е да инвестира постъпилите средства от осигурителни вноски. Кодексът за социално осигуряване стриктно регламентира възможните финансови инструменти, в които могат да бъдат вложени средствата на пенсионния фонд, като предвижда количествени ограничения (процент от активите на фонда) за инвестиции във всеки от тях и ограничения на инвестициите в един емитент.

За да инвестира максимално ефективно средствата на осигурените лица, пенсионноосигурителното дружество сключва договор с инвестиционен консултант или управляващо дружество, по силата на който му предоставят инвестиционни консултации.

Всички сделки на борсата с активите на фонда се изпълняват от инвестиционен посредник. Инвестиционният посредник е търговско дружество, лицензирано от КФН или от компетентен орган на държава – членка на ЕС за предоставяне на инвестиционни услуги (изпълняване на нареждания и посредничество за сключване на сделки с ценни книжа и др.). Дейност като инвестиционен посредник може да осъществява и търговска банка, лицензирана от Българската народна банка.

С цел защита на интересите на осигурените лица, законът съдържа редица конкретни забрани и ограничения, насочени към предотвратяване на конфликт на интереси при инвестиране на средствата на пенсионните фондове.

Актюерското обслужване на пенсионноосигурителното дружество се осъществява от отговорен актюер, с призната от КФН правоспособност. Отговорният актюер разработва биометричните таблици (таблици за смъртност), въз основа на които се изчислява размерът на отпусканите от фонда пенсии, и отговаря за правилното изчисляване на всички задължения към осигурените лица, пенсионерите и техните наследници, както и на поддържаните от дружеството резерви.

Всяко пенсионноосигурително дружество има служба за вътрешен контрол, която следи за законосъобразното осъществяване на дейността му.

Ролята на държавата

Държавната политика в областта на общественото осигуряване се разработва и координира от **Министерството на труда и социалната политика**.

За контакт с Министерство на труда и националната политика:

www.mlsp.government.bg

mlsp@mlsp.government.bg

София 1051, ул. Трианица №2

Тел. 8119 443

Факс: 988 44 05; 986 13 18

Надзорът върху пенсионноосигурителните дружества се осъществява от **Комисията за финансов надзор** и нейният заместник-председател, ръководещ Управление „Осигурителен надзор“.

Комисията за финансов надзор:

- ✓ приема предвидените в Кодекса за социално осигуряване подзаконовни нормативни актове;
- ✓ приема указания, свързани с тълкуването на уредбата на допълнителното пенсионно осигуряване;
- ✓ издава и отнема пенсионните лицензии на пенсионноосигурителните дружества;
- ✓ разрешава преобразуването и доброволното прекратяване на пенсионноосигурителните дружества;
- ✓ единствена има право да иска откриване на производство по несъстоятелност на пенсионноосигурително дружество;
- ✓ може да назначи квестор на пенсионноосигурително дружество, до назначаването на синдик от съда;
- ✓ разпорежда освобождаването на лица, управляващи пенсионноосигурителното дружество;
- ✓ разглежда жалби срещу актове, постановени от заместник-председателя на комисията;
- ✓ осъществява и други правомощия, предвидени в закона.

Заместник-председателят на Комисията, ръководещ Управление „Осигурителен надзор“:

- ✓ прави предложения пред Комисията за издаване и отнемане на пенсионна лицензия, за отправяне на искане за откриване на производство по несъстоятелност, за издаване на разрешение за преобразуване и доброволно прекратяване на пенсионноосигурителните дружества, както и за освобождаване на управляващи дружеството;
- ✓ издава и отнема разрешенията за управление на пенсионни фондове;
- ✓ одобрява изменения в правилниците на фондовете и в използваните от дружествата биометрични таблици;
- ✓ утвърждава образците на документи, свързани с допълнителното пенсионно осигуряване;
- ✓ организира оперативния контрол върху дейността на пенсионноосигурителните дружества;
- ✓ при констатирани нарушения налага предвидените в закона глоби и принудителни административни мерки;
- ✓ взема решения по други въпроси, свързани с дейността по допълнително социално осигуряване, които не са от изричната компетентност на Комисията.

За контакт с Комисията за финансов надзор:

www.fsc.bg

bg_fsc@fsc.bg

София 1303, ул. Шар планина №33

инфо-център: 0900 32 300 (0,22 лв. на минута с ДДС)

прес-център: 02 94 04 582

централа: 02 94 04 999

факс: 02 829 43 24

Националната агенция за приходите отговаря за събирането на задължителните осигурителни вноски и разпределянето им по задължителните фондове.

За контакт с Националната агенция за приходите:

www.nap.bg , www.nra.bg

infocenter@nra.bg

София, бул. Дондуков №52¹

Информационен център - 0700 18 700

Националният осигурителен институт управлява държавното обществено осигуряване. Той отчита своята дейност пред Народното събрание и за разлика от пенсионноосигурителните дружества не е поднадзорно на Комисията лице.

За контакт с Националния осигурителен институт:

www.nssi.bg

NOI@nssi.bg

София 1303, бул. "Александър Стамболийски" № 62-64²

тел. (02) 926 10 10

Законът

Правото на обществено осигуряване е основно право на гражданите на Република България, прогласено в чл.51, ал.1 от Конституцията.

Законовата уредба на допълнителното пенсионно осигуряване се съдържа в Част Втора на Кодекса за социално осигуряване. Устройството, функциите и дейността на Комисията за финансов надзор са уредени в Закона за Комисията за финансов надзор.

За конкретизиране на отделни аспекти на този закон Комисията за финансов надзор е приела редица подзаконов нормативни актове – наредби, както и практики и указания за неговото тълкуване и прилагане.

Кодекса за социално осигуряване, Закона за Комисията за финансов надзор и приетите от нея наредби и указания можете да намерите на нейната страница в Интернет – www.fsc.bg .

¹ Централно управление на НАП. Адресите на териториалните дирекции можете да намерите на интернет страницата на НАП.

² Централно управление на НОИ. Адресите на клоновете в страната можете да намерите на интернет страницата на НОИ.

Как да започна да се осигурявам?

Фондове за допълнително задължително пенсионно осигуряване

Осигуряването в **универсален пенсионен фонд** е задължително за всички работещи, родени след 31 декември 1959 г. Само някои определени категории служители на държавата, осъществяващи дейност, свързана с националната сигурност, (служителите в Националната разузнавателна служба, служба "Военна информация" на Министерството на отбраната, Държавна агенция "Национална сигурност" и Специалната куриерска служба на Министерството на транспорта и съобщенията) не се осигуряват за допълнителна пенсия в универсален пенсионен фонд. Осигурителната вноска е месечна и възлиза на 5% от осигурителния доход. Тя се разпределя между работодателя (2,8%) и работника (2,2%). Самоосигуряващите се лица се осигуряват в универсален пенсионен фонд изцяло за своя сметка.

В случай че временно останете без работа, Вие нямате задължение да правите вноски в универсален пенсионен фонд. Събраните до момента средства във Вашата индивидуална партида продължават да се инвестират и върху тях се разпределя доходност.

В **професионален пенсионен фонд** са длъжни да се осигуряват всички лица, които работят при условията на първа или втора категория труд, независимо от възрастта си. Осигурителните вноски са изцяло за сметка на работодателите, като възлизат на 12% от осигурителния доход за работещите при условията първа категория труд, и на 7% за трудещите се при условията на втора категория труд.

Задължителните осигурителни вноски се събират от **Националната агенция за приходите** (НАП). Работодателите удържат от трудовото възнаграждение частта от осигурителната вноска, която е за сметка на работника, и я превеждат на НАП. Впоследствие НАП превежда вноските за допълнително задължително пенсионно осигуряване на съответния пенсионен фонд, в който е осигурено лицето. В случай че Вашият работодател не превежда задължителните осигурителни вноски, които дължи, е необходимо да сигнализирате тази агенция.

Вие можете да разберете дали се внасят осигурителните Ви вноски, като направите справка за това във фиша за месечното Ви трудово възнаграждение. Най-сигурният начин е да проверите в страницата на НОИ (www.nssi.bg), раздел „ДЗПО”. За достъп до системата е необходимо еднократно да подадете заявление в НОИ, за да Ви бъде издаден персонален идентификационен код (ПИК). Справката се извършва чрез въвеждане на ЕГН и ПИК.

Справка можете да направите и в дружеството, където сте осигурен, като проверите състоянието на Вашата индивидуална партида. Вж. стр. 17.

В 3-месечен срок от възникването на задължението за осигуряване (сключване на първи трудов договор, започване на дейност като самостоятелно заето лице) Вие имате право и сте длъжен да изберете фонд за допълнително задължително пенсионно осигуряване, в който да постъпват Вашите вноски. За да започнете да се осигурявате в него, е необходимо да подадете заявление за участие до пенсионноосигурителното дружество, което го управлява. Заявлението е по образец, утвърден с наредба на Комисията за финансов надзор. Вие можете да го подадете в офис на пенсионноосигурителното дружество, чрез осигурителен посредник или като

електронен документ, подписан с електронен подпис. Списък с адресите и телефоните на офисите на всяко пенсионноосигурително дружество можете да намерите на неговата интернет страница. Образец на заявление за участие можете да получите от пенсионноосигурителното дружество или от негов осигурителен посредник.

След подаване на заявлението Вие сключвате с пенсионноосигурителното дружество **осигурителен договор**. Важно е да знаете, че в качеството си на страна по договора Вие имате право да получите екземпляр от него, както и от **правилника за организацията и дейността на пенсионния фонд**. Съветваме Ви непременно да изисквате и да **пазите внимателно тези документи**, тъй като в тях са описани условията, при които се осигурявате.

В случай, че не изберете пенсионен фонд в тримесечния срок, както и ако подадете няколко заявления за осигуряване в различни фондове, Вие ще бъдете служебно разпределен в някой от регистрираните пенсионни фондове от комисия, включваща по един представител на НАП, КФН и Българската асоциация на дружествата за допълнително пенсионно осигуряване.

Служебното разпределение се извършва на случаен принцип на базата на следните критерии:

- ✓ постигната от съответния пенсионен фонд доходност;
- ✓ събираните от пенсионноосигурителното дружество такси;
- ✓ брой приети заявления за предходното тримесечие.

Доброволен пенсионен фонд

Осигуряването в доброволен пенсионен фонд не е задължително. В него може да се осигурява и да бъде осигурявано всяко лице, навършило 16-годишна възраст.

Вноски във фонда могат да правят:

- ✓ осигуреното лице – за своя сметка;
- ✓ работодателят на лицето – за своя сметка, но в полза на осигуреното лице;
- ✓ друг осигурител – за своя сметка, но в полза на осигурения (*заб. друг осигурител е физическо или юридическо лице, което не е Ваш работодател – напр. Ваш роднина, който желае да Ви осигурява*).

Вноските могат да бъдат месечни, за друг период или еднократни.

За да започнете да се осигурявате в доброволен пенсионен фонд е необходимо да сключите предварително осигурителен договор с пенсионноосигурително дружество. При сключването му Вие имате право да получите и копие от Правилника за организацията и дейността на фонда.

Когато във Ваша полза се правят вноски от работодател или друг осигурител, тези лица сключват осигурителен договор с дружеството. **За това е необходимо и Вашето предварително писмено съгласие**. Осигуряването с вноски от работодателя не Ви задължава да правите лични вноски. Когато правите лични вноски по Ваше желание работодателят Ви е длъжен да удържа от месечното Ви възнаграждение личната вноска и да я привежда на избрания от Вас фонд.

Вие имате право свободно да изтеглите средствата, натрупани от Вашите лични вноски, или част от тях.

Важно е да знаете, че нямате право да изтеглите средствата, натрупани от вноски на работодателя, преди придобиване на право на пенсия. Също така Вашият работодател може да ограничи правото Ви на прехвърляне в друг пенсионен фонд на средствата, натрупани от неговите вноски. Ограничението за прехвърляне не се прилага

при прекратяване на осигурителния договор и при прекратяването на трудовото отношение с работодателя.

Другият осигурител също може да ограничи правото Ви на изтегляне или прехвърляне в друг фонд, относно средствата, натрупани от негови вноски. Повече подробности относно Вашето право на прехвърляне и начина за неговото упражняване може да научите в главата **Как да се прехвърля в друг фонд?**

Моля обърнете внимание, че дължите такса за изтегляне, с максимален размер до 20 лв.

Доброволен пенсионен фонд по професионални схеми

Осигуряването по професионални схеми е свързано с колективното договаряне на работниците с техния работодател (наричан още предприятие-осигурител). Професионалната схема се създава с **колективно споразумение** между работниците и предприятието осигурител, или с **колективен трудов договор**. Колективният трудов договор се сключва между работодателя/работодателска организация и синдикална организация в предприятието. С тези споразумения се определят:

- ✓ условията и обхвата на осигуряването;
- ✓ видовете пенсионни плащания;
- ✓ размера на осигурителната вноска;
- ✓ ограниченията на правата на осигурените лица и тяхното отпадане.

След учредяване на схемата с колективното споразумение/колективния трудов договор, предприятието осигурител поверява нейното управление на пенсионноосигурително дружество или на институция за осигуряване по професионални схеми от държава - членка на ЕС, като сключва с дружеството/институцията осигурителен договор. Когато управлението на схемата е поверено на чуждестранна институция, то се осъществява в съответствие с разпоредбите на българското социално и трудово законодателство, с неговите изисквания за информиране на осигурените лица, както и с определени инвестиционни ограничения.

И тук правенето на вноски от предприятието осигурител не задължава работниците да превеждат лични вноски – това е тяхно право, но не и задължение. По желание на работника, неговият работодател е длъжен да удържа от трудовото му възнаграждение личните вноски и да ги превежда на пенсионноосигурителното дружество.

Осигурителни посредници

Осигурителните посредници са физически или юридически лица, които работят по договор с пенсионноосигурително дружество. Те имат право да сключват осигурителни договори, да приемат заявления за допълнително пенсионно осигуряване и да извършват и други дейности, съгласно сключения с дружеството договор. Те не могат да работят за повече от едно пенсионноосигурително дружество и са длъжни да спазват определени изисквания при рекламирането на пенсионните продукти, като нямат право да обещават специални привилегии, подаръци, услуги или други облаги, свързани с прехвърляне в друг пенсионен фонд.

В случай че имате съмнения, дали определено лице, представящо се за осигурителен посредник, действително е такъв, може да поискате **да се легитимира с карта**, издадена от пенсионноосигурителното дружество, за което работи. Друг начин да проверите дали лицето е осигурителен посредник е да направите справка във

водения от Комисията за финансов надзор **регистър**, достъпен на нейната интернет страница.

За да бъде гарантиран **свободният Ви избор на пенсионен фонд**, Кодексът за социално осигуряване предвижда, че работодателят не може да бъде осигурителен посредник по отношение на своите работници. Вашият избор на пенсионен фонд е въпрос на личен избор и отговорност и за това не сте длъжни да се съобразявате с „препоръки” на работодателя Ви, синдикални дейци или каквито и да било лица.

Данъчни облекчения

Допълнителното пенсионно осигуряване изпълнява изключително важна социална функция – осигуряването на допълнителен доход на старини на осигурените лица, поради което законодателството предвижда преференциално данъчно третиране на този вид дейност.

Данъчни облекчения за осигурителните вноски

Личните вноски на осигурените в универсален пенсионен фонд не подлежат на облагане с данък по реда на Закона за данъците върху доходите на физическите лица. Те се приспадат от дохода преди неговото данъчно облагане.

Направените от работодателя вноски за допълнително задължително пенсионно осигуряване се признават за разход за дейността му и не се облагат с данък по Закона за корпоративното подоходно облагане.

Личните вноски за допълнително доброволно пенсионно осигуряване в размер до 10% от месечната, съответно годишната данъчна основа, не подлежат на данъчно облагане.

Социалните разходи на работодателя за вноски за допълнително доброволно пенсионно осигуряване на неговите работници и служители в размер до 60 лв. месечно за всяко наето лице не се облагат с данък, при условие че работодателят няма подлежащи на принудително изпълнение публични задължения. Работодателските вноски над този размер подлежат на облагане с данък върху разходите, възлизащ на 10%.

Данъчно облагане на осигурителните плащания на осигурени лица и пенсионери

Пенсиите, отпускани от фондовете за допълнително пенсионно осигуряване – задължителни и доброволни, не подлежат на данъчно облагане.

Моля обърнете внимание, че при изтегляне на средства от доброволен пенсионен фонд преди придобиване на право на пенсия изтеглената сума се облага с окончателен данък в размер на 10%.

Данъчно третиране на дейността по допълнително пенсионно осигуряване

Приходите на фондовете за допълнително пенсионно осигуряване не се облагат с данък по реда на Закона за корпоративното подоходно облагане.

Приходите от инвестиране на активите на фонда, разпределени по индивидуалните партии на осигурените лица, не се облагат с данък по реда на Закона за данъците върху доходите на физическите лица.

Услугите по допълнително пенсионно осигуряване представляват освободена доставка и не се облагат с данък „Добавена стойност” (ДДС) .

Инвестиции и рискове

Как се инвестират моите средства?

За да бъде увеличен размерът на средствата, натрупани от вноски на осигурените лица, пенсионноосигурителните дружества ги инвестират по подходящ начин. Законът изисква те да управляват средствата на пенсионните фондове с грижата на добър търговец при спазване принципите на надеждност, ликвидност, доходност и диверсификация, в интерес на осигурените лица.

За защита на интересите на осигурените законодателят изчерпателно е определил допустимите активи, в които могат да бъдат инвестирани средствата на пенсионните фондове, както и количествени ограничения за всеки вид вложение. Казано по друг начин, пенсионноосигурителното дружество може да инвестира Вашите пари само в определени видове активи, като инвестициите във всеки от тях не могат да превишават определен процент от активите на фонда. Посредством това се постига диверсификация на инвестициите (разпределение на активите между финансови инструменти и пазари с цел намаляване риска от инвестиране), което е предпоставка за тяхната по-голяма сигурност и стабилност.

С цел избягване на конфликти на интереси и допълнителна сигурност за средствата на осигурените лица са предвидени забрани за инвестиране на средства на пенсионния фонд в ценни книжа, издадени от управляващото го пенсионноосигурително дружество, банката-попечител, инвестиционния посредник, както и свързани с тях лица.

Комисията за финансов надзор **ежедневно следи за спазването на законовите изисквания, ограничения и забрани**, като нейни служители текущо анализират отчетна информация за инвестициите на пенсионните фондове. Допълнителен защитен механизъм представлява и задължението на **банката-попечител да не изпълнява нареждания за инвестиране на средства на фонда в активи, различни от позволените от закона**. Тя е длъжна да уведоми заместник-председателя на комисията при всяко констатирано нарушение от страна на пенсионноосигурителното дружество.

Какъв риск поемам при инвестирането на моите средства?

Тъй като Вашите средства се инвестират в ценни книжа, банкови депозити и недвижими имоти, стойността на един дял в пенсионния фонд зависи пряко от оценката по справедлива стойност на тези активи. Текущо тя може както да се увеличава, така и да намалява. Разумното инвестиране води до увеличаване на средствата на осигурените, но тяхното постоянно нарастване не е гарантирано. При капиталовия принцип на осигуряване, **поверявайки средствата си на пенсионен фонд, Вие сами поемате инвестиционния риск.**

Продължаващата понастоящем финансова криза доведе до значителен спад в цената на ценните книжа и оттам и на стойността на един дял на пенсионните фондове. Същевременно икономическата теория и практика показват, че **дългосрочният характер на инвестирането на тези средства преодолява подобни временни спадове.**

Законът задължава пенсионноосигурителното дружество да приеме Правила за процедурите за наблюдение, измерване и управление на риска, свързан с инвестициите на пенсионните фондове, които управлява, с цел адекватна реакция към този риск.

Как мога да се информирам за инвестициите и доходността на пенсионния фонд?

Основен начин да се информирате за резултатите от инвестиране на Вашите средства е да следите изменението на **стойността на един дял** на пенсионния фонд. Делът в пенсионния фонд е счетоводна величина, а не ценна книга, която може да се търгува на борсата. При постъпването си в пенсионния фонд Вашите осигурителни вноски се завеждат по Вашата индивидуална партида, която се води в лева и в дялове (вкл. в части от дялове). Стойността на всички дялове в конкретния фонд е равна на стойността на неговите нетни активи. Дяловете в един фонд са равни помежду си по стойност, като тя се изчислява за всеки работен ден и е валидна само за този ден. Доходът от инвестирането на средствата на фонда се добавя при определяне на стойността на един дял. Съпоставяйки стойностите на тази величина в началото и края на даден период, Вие можете да разберете какво е увеличението/ намалението на Вашите средства за този период в резултат на тяхното инвестиране.

Стойността на един дял за всеки фонд се оповестява ежедневно от пенсионноосигурителното дружество във всеки негов офис, както и на неговата интернет страница. Стойността на тази величина за последния работен ден на всеки месец се публикува и в един централен ежедневник на третия работен ден на следващия месец. Стойността на един дял се оповестява ежедневно и на интернет страницата на Комисията за финансов надзор.

Освен това пенсионноосигурителното дружество е длъжно ежегодно до 31 март да публикува на своята страница в интернет за всеки пенсионен фонд, който управлява:

- ✓ информация за обема и структурата на инвестициите по видове активи и емитенти на ценни книжа;
- ✓ информация за постигнатите годишни инвестиционни резултати (доходност и инвестиционен риск). При поискване тази информация се предоставя на осигурените лица и във всеки офис на дружеството в страната.

Постигането на по-висока доходност е свързано с поемането на по-висок инвестиционен риск. Инвестиционният риск допуска възможността постигнатата доходност да се отклонява от очакваната. Като показатели за измерване на инвестиционния риск при управлението на активите на пенсионен фонд са възприети стандартното отклонение на доходността и коефициентът на Шарп. Повече информация за тези показатели може да намерите в документа **„Обяснение на значението на показателите за доходност и инвестиционен риск, използвани при оповестяване на инвестиционните резултати на пенсионните фондове”** в раздел „Статистика”, рубрика „Осигурителен пазар” на интернет страницата на КФН.

Какво гарантира държавата?

Действащото законодателство не предвижда преки гаранции от страна на държавата за постигане на определена доходност или размер на плащанията от фондовете за допълнително пенсионно осигуряване.

Минимална доходност в задължителното пенсионно осигуряване

Тъй като осигуряването в универсален и професионален пенсионен фонд е задължително, а държавата не предоставя гаранции за покриване на загуби при управлението на тези фондове, законодателят е предвидил специален механизъм за гарантиране на минималната доходност. За целта се създава резерв в пенсионния фонд, който се формира от превишението на постигната от фонда доходност над определен процент над средната, както и втори резерв в дружеството, който е в размер на едно на сто от активите на фонда. Резервът в пенсионното дружество се формира с негови собствени средства и служи за покриване на разликата до минималната доходност, когато резервът във фонда е изчерпан.

Как да се прехвърля в друг фонд?

В случай че не сте доволни от пенсионноосигурителното дружество, управляващо фонда, в който сте осигурен или просто искате **да се прехвърлите в друг фонд**, управляван от друго дружество, Вие можете да направите това, при спазване на законовите изисквания. Процедурата за прехвърляне е уредена в Наредба № 3 на КФН за реда и начина за промяна на участие и за прехвърляне на натрупаните средства на осигурено лице от един фонд за допълнително пенсионно осигуряване в друг съответен фонд, управляван от друго пенсионноосигурително дружество (вж. www.fsc.bg).

Колко често мога да променя участието си?

Фондове за допълнително задължително пенсионно осигуряване

Вие можете да се прехвърлите в друг универсален, съответно професионален пенсионен фонд, ако са изтекли две години от датата на сключване на първия Ви осигурителен договор, съответно от датата на служебното Ви разпределение. След преминаване в друг фонд, можете да се прехвърлите отново след една година от сключването на поредния осигурителния договор.

Правилникът на фонда е основен документ, който урежда и условията на осигуряване в него. Поради това законодателят е предвидил, че когато в правилника бъдат извършени промени, които не произтичат от изменения в нормативната уредба, осигурените лица могат да се прехвърлят в друг фонд, дори да не са изтекли посочените по-горе срокове. В този случай не дължите и такса за прехвърляне. Правото на прехвърляне трябва да бъде упражнено от осигурените лица в 3-месечен срок от уведомяването им за измененията в правилника лично или в два централни ежедневника.

Доброволен пенсионен фонд

Осигурените лица могат да се прехвърлят в друг доброволен пенсионен фонд веднъж в рамките на една календарна година. Отново имате право да се прехвърлите без такса и независимо от едногодишния период, ако са извършени промени в правилника на фонда, които не произтичат от изменения в нормативната уредба.

Осигуреното лице в доброволен пенсионен фонд има право да прехвърли веднъж в рамките на една календарна година своите средства или част от тях на своя съпруг или роднини по права линия до втора степен, в същия или в друг доброволен пенсионен фонд.

Възможно е Вашият работодател/друг осигурител да е ограничил правото Ви на прехвърляне на средства, натрупани от негови вноски. В този случай, в зависимост от конкретната уговорка в осигурителния договор, Вие не можете да прехвърлите тази част от средствата по партидата Ви или за това е необходимо предварително съгласие на работодателя/ другия осигурител.

Доброволен фонд по професионални схеми

При прекратяване на правоотношението между предприятието осигурител и осигуреното лице, то има право да прехвърли натрупаните средства от лични вноски или част от тях в друг доброволен фонд по професионални схеми, управляван от друго дружество.

Професионална схема може да бъде прехвърлена в друг доброволен фонд по професионални схеми въз основа на допълнително споразумение между страните по колективното споразумение, съответно по колективния трудов договор.

Мога ли да прехвърля само част от средствата си?

Това е възможно, но само при осигуряване в доброволен пенсионен фонд и в доброволен фонд по професионални схеми. Уредбата на допълнителното задължително пенсионно осигуряване не позволява едно лице да има едновременно индивидуална партида в повече от един фонд от същия вид.

Дължа ли такса за прехвърляне?

Да. За прехвърляне в друг фонд за допълнително пенсионно осигуряване се дължи такса, чийто конкретен размер е определен в правилника на съответния пенсионен фонд. Съгласно закона тя не може да надхвърля 20 лв. В случай че не внесете таксата, дружеството, от което се прехвърляте, ще я удържи от Вашата индивидуална партида.

Вие не дължите такса, когато се прехвърляте поради несъгласия с изменения в правилника на фонда, които не произтичат от промени в законодателството. В този случай заявлението трябва да бъде подадено в 3-месечен срок от уведомяването за изменения в правилника.

Каква е процедурата за промяна на участие?

За да се прехвърлите в друг пенсионен фонд е необходимо да подадете заявление до дружеството, което го управлява. Подаването на заявлението до „новото“ дружество използва неговата заинтересованост и активност, спомагащи за по-ефективно протичане на процедурата по участие.

Заявлението е по образец и се подава с нотариална заверка на подписа. Изискването за нотариална заверка е предвидено поради големия брой случаи на подадени фалшиви заявления от името на лица, които всъщност нямат намерение да се прехвърлят. Образец на заявление за промяна на участие можете да получите от пенсионноосигурителното дружество, в което желаете да преминете, или от негов осигурителен посредник.

В случай на промяна във Вашите имена или ЕГН е необходимо да приложите към заявлението съответните документи, удостоверяващи промяната, в противен случай пенсионноосигурителното дружество, в което все още сте осигурен, има право да откаже да разгледа Вашето заявление. В заявлението трябва да отбележите изрично и основанията за промяна на участие във фонда. Неспазването на това изискване отново може да доведе до неразглеждане на заявлението.

Пенсионноосигурителното дружество може да откаже прехвърлянето на Вашите средства и в следните случаи:

1. ако не са изпълнени предпоставките за прехвърляне (напр. не е изтекъл съответния срок за участие във фонда);
2. получени са заявления за прехвърляне от няколко пенсионноосигурителни дружества;
3. при осигуряване в доброволен пенсионен фонд Вашият работодател или друг осигурител е ограничил правото Ви на прехвърляне.

В случай на отказ от страна на пенсионноосигурителното дружество Вие имате право да подадете до него възражение чрез дружеството, в чийто фонд желаете да преминете.

В случай че не е налице отказ от „старото” дружество или този отказ е отменен, новото дружество е длъжно да Ви предложи сключването на осигурителен договор. При неключване на договор процедурата по Вашето прехвърляне се прекратява. Обърнете внимание, че договорът не се сключва едновременно с подаване на заявлението за прехвърляне, а едва след потвърждаването на прехвърлянето от „старото” дружество.

След превеждане на Вашите средства „старото” дружество е длъжно да Ви изпрати с писмо с обратна разписка извлечение от Вашата индивидуална партида, за да Ви информира каква сума от партидата Ви е прехвърлена.

Моето право на информация

Как да се осведомя за моите пари?

Пенсионноосигурителното дружество, което управлява фонда, в който сте осигурен е длъжно всяка година до 31 май да Ви изпрати извлечение от Вашата **индивидуална партида**. То съдържа информация за натрупаните средства по партидата към края на предходната година, постъпилите вноски, постигнатата доходност, извършените плащания и начислените такси и удържки. За да получавате редовно посочената информация, е необходимо винаги при промяна във Вашия адрес да уведомявате пенсионноосигурителното дружество.

Вие можете и текущо да следите състоянието на Вашата партида, като се обърнете към пенсионноосигурителното дружество, което е длъжно да Ви предостави тази информация и при поискване. При осигуряване в доброволен пенсионен фонд или доброволен пенсионен фонд по професионални схеми пенсионноосигурителното дружество може да събира такса за допълнителното предоставяне на информацията. Законът ограничава размера на таксата до 20 лв.

Почти всички пенсионноосигурителни дружества позволяват и безплатни справки за състоянието на индивидуалната партида през своята интернет страница. За целта е необходима предварителна регистрация в офис на съответното дружество.

За да могат лесно осигурените лица да се информират за развитието на инвестициите на пенсионните фондове, пенсионноосигурителните дружества са длъжни ежедневно да оповестяват във всеки свой офис и на страницата си в интернет **стойността на един дял** на пенсионния фонд. Дружествата обявяват стойността на един дял за последния работен ден на всеки месец и в един централен ежедневник на третия работен ден на следващия месец.

Освен това пенсионноосигурителното дружество е длъжно ежегодно до 31 март на всяка година да публикува на своята страница в интернет за всеки пенсионен фонд, който управлява:

- ✓ информация за обема и структурата на **инвестициите** по видове активи и емитенти на ценни книжа;
- ✓ информация за постигнатите годишни инвестиционни резултати (доходност и инвестиционен риск). При поискване тази информация се предоставя на осигурените лица и във всеки офис на дружеството в страната.

Как да се информирам за моите права?

Най-важните условия, свързани с Вашето осигуряване, са уредени във Вашия осигурителен **договор** (напр. размер на осигурителната вноска, събираните такси и удържки, условия за придобиване на право на пенсия и др.) и в правилника на фонда. При отпускането на пенсия се сключва пенсионен договор, който урежда вида и размера на пенсията, начина за нейното преизчисляване, срока на получаване, начина за изплащане и др.

Правилникът на фонда за допълнително пенсионно осигуряване подробно урежда всички условия на осигуряване. При промени в правилника на фонда пенсионноосигурителното дружество е длъжно да информира осигурените лица в едноседмичен срок от одобряването на правилника от заместник-председателя на КФН,

лично или чрез публикация в два централни ежедневника. С актуалния текст на правилника може да се запознаете, като:

- ✓ се свържете с пенсионноосигурителното дружество;
- ✓ направите справка на неговата интернет страница;
- ✓ направите справка в поддържания от КФН публичен електронен регистър, достъпен на нейната интернет страница.
(<http://www3.fsc.bg/ERiK/runner?lang=BG>)

В случай, че сте осигурен по професионална схема!

Лицата, осигурени по професионална схема на българско предприятие-осигурител имат право да получат и:

- ✓ ежегодна информация за промени в схемата и рисковете, свързани с инвестирането на Вашите средства;
- ✓ при поискване - годишния финансов отчет на фонда и годишния доклад за управлението на схемата, както и информация за начина за прехвърляне средствата по партидата при прекратяване на дейността, въз основа на която са осигурени по схемата.

Полезни адреси в интернет

Комисията

На интернет страницата на Комисията за финансов надзор (www.fsc.bg) може да намерите:

- ✓ информация за надзорния орган и неговата дейност;
- ✓ актуалната нормативна уредба на допълнителното пенсионно осигуряване, както и проектите на нормативни актове;
- ✓ постановените от Комисията и нейните органи административни актове;
- ✓ формуляри и образци на документи;
- ✓ информация за стойността на 1 дял на всеки пенсионен фонд;
- ✓ статистическа и много друга полезна информация.

Чрез модула *ERiK* страницата на Комисията позволява и достъп в реално време до водените от нея публични регистри, в т.ч. регистъра на дружествата за допълнително социално осигуряване и управляваните от тях фондове, регистъра на професионалните схеми и регистъра на осигурителните посредници. Чрез справка в регистъра можете да установите:

- ✓ седалището и адреса на управление на всяко лицензирано пенсионноосигурително дружество, фондовете, за чието управление е получило разрешение, данни за евентуално негово преобразуване и прекратяване;
- ✓ акционерите и членовете на управителните и контролни органи на дружеството;
- ✓ размера на неговия капитал;
- ✓ санкциите, наложени на дружеството и на лицата, които го управляват;
- ✓ устава на дружеството и правилниците на управляваните от него фондове;
- ✓ наименованието на банката-попечител на фонда, и инвестиционните посредници, чрез които се инвестират неговите средства;
- ✓ финансовите отчети на всяко пенсионноосигурително дружество и фонд;
- ✓ дали определено лице наистина е осигурителен посредник;
- ✓ дали определена професионална схема е регистрирана в Комисията и кое дружество я управлява.

Други държавни институции

Държавната политика в областта на социалното осигуряване се осъществява от Министерството на труда и социалната политика (www.mlsp.government.bg). Друг сайт, който може да Ви бъде полезен, е този на Националната агенция за приходите - www.nap.bg, която събира вноските за задължителното социално осигуряване.

Националният осигурителен институт осъществява държавното обществено осигуряване. Освен по този въпрос, на неговата интернет страница www.nssi.bg в рубрика ДЗПО може да се информирате:

- ✓ за фонда за допълнително задължително социално осигуряване, в който сте служебно разпределен (ако не сте си избрали такъв в законоустановения срок);
- ✓ да проверите, за кои периоди са преведени осигурителни вноски в пенсионния фонд, в който сте осигурени.

За извършване на тези справки е необходимо да получите ПИК от офис на НОИ. Примерен образец на молба за получаване на ПИК можете да изтеглите от интернет страницата на НОИ (www.nssi.bg), рубрика „В услуга на пенсионера”.

Пенсионноосигурителни дружества

На интернет страницата на всяко пенсионноосигурително дружество можете да намерите:

- ✓ седалище и адрес на управление, телефони и електронен адрес за връзка с дружеството;
- ✓ данни за търговската регистрация и за пенсионната лицензия на дружеството;
- ✓ актуално състояние на обстоятелствата, подлежащи на вписване в търговския регистър, както и кратко биографично представяне на изпълнителните директори и членовете на управителните и контролните органи на пенсионноосигурителното дружество;
- ✓ данни за акционерите на пенсионноосигурителното дружество, притежаващи пряко 10 и над 10 на сто от неговия капитал;
- ✓ адреси и телефони на офисите на дружеството в страната;
- ✓ наименования на учредените и управлявани от дружеството фондове за допълнително задължително и доброволно пенсионно осигуряване, данни за съдебната им регистрация и за разрешението за управление на съответния фонд, както и регистрационен код в НАП за задължителните пенсионни фондове;
- ✓ състав на попечителските и консултативния съвети, телефон и адрес за връзка с председателя или друг представител на съответния съвет;
- ✓ банка - попечител на всеки фонд за допълнително пенсионно осигуряване и инвестиционни посредници, с които пенсионноосигурителното дружество има сключени договори за извършване на сделки с ценни книжа;
- ✓ правилници за организацията и дейността на фондовете за допълнително пенсионно осигуряване, както и имената на двата централни всекидневника, в които се публикуват съобщения за измененията и допълненията в правилниците;

- ✓ инвестиционна политика и актуална структура на инвестиционния портфейл към края на всяко тримесечие поотделно за всеки управляван от дружеството пенсионен фонд;
- ✓ стойността на един дял за текущия ден и за всеки ден от периода след 01.07.2004 г., поотделно за всеки управляван от дружеството пенсионен фонд, както и името на централния ежедневник, в който се обявява стойността на един дял, валидна за последния работен ден на всеки месец;
- ✓ използваната методика за изчисляване на постигнатата доходност (номинална и реална) и на равнището на инвестиционния риск;
- ✓ процедура и срокове за разглеждане на жалби, свързани с дейността на дружеството и управляваните от него пенсионни фондове;
- ✓ утвърдените от управителните органи на дружеството образци на заявления, молби, формуляри и други документи, отнасящи се до правата на осигурените лица;
- ✓ образец на легитимационния документ, с който трябва да се представя осигурителният посредник на дружеството във взаимоотношенията си с осигурените лица;
- ✓ финансови отчети, документи и други материали.

Интернет страници на лицензираните от КФН пенсионноосигурителни дружества

ПОК "ДОВЕРИЕ" АД	www.poc-doverie.bg
ПОК "СЪГЛАСИЕ" АД	http://www.saglasie.bg
ПОК "ДСК - РОДИНА" АД	http://www.dskrodina.bg
ПОД "АЛИАНЦ БЪЛГАРИЯ" АД	http://www.allianz.bg
"АЙ ЕН ДЖИ ПОД" ЕАД	http://www.ing.bg
ПОАД "ЦКБ-СИЛА" АД	www.ccb-sila.eu
ПОД "ЛУКОЙЛ ГАРАНТ-БЪЛГАРИЯ" АД – в процес на вливане в ПОАД „ЦКБ-СИЛА” АД	www.lukoilgarant.bg
"ПОД - БЪДЕЩЕ" АД	www.pod-budeshte.bg
ПОД "ТОПЛИНА" АД	www.pod-toplina.bg
„ПЕНСИОННООСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ” АД	www.pensionins.com

През 1997 г. първите доброволни пенсионни фондове в България учредиха Българска асоциация на дружествата за допълнително пенсионно осигуряване (БАДДПО). На нейната интернет страница www.assoc.pension.bg също може да се осведомите за допълнителното пенсионно осигуряване, както и да намерите информация за дейността и международните инициативи на организацията, допълнителна литература, публикации и презентации и др.

Как да получа допълнителна информация?

В случай че имате въпроси за допълнителното пенсионно осигуряване, на които не намирате отговор в тази брошура, можете да се обадите в информационния център на Комисията за финансов надзор – тел. 0900 32 300 (0,22 лв. на минута с ДДС), или да изпратите Вашето запитване по електронната поща до hotline@fsc.bg.

Подаването на жалби до КФН се извършва в писмена форма, в деловодството на Комисията на адрес: 1303 София, ул. „Шар планина” №33.

Моето право на жалба

Вие имате право да сигнализирате, когато правата Ви, свързани с допълнителното пенсионно осигуряване са нарушени. Можете да изберете всяка от посочените по-долу възможности, като не сте длъжен да следвате последователността, в която са изложени.

Поставете въпроса пред дружеството, в което сте осигурен

Всички пенсионноосигурителни дружества са уредили в правилниците на управляваните от тях фондове процедури за разглеждане на жалби от свои клиенти. С актуалния правилник на фонда, в който сте осигурен, може да се запознаете от интернет страницата на пенсионноосигурителното дружество или от водения от Комисията за финансов надзор публичен регистър, също достъпен в интернет.

Попечителски/консултативен съвет

Също така Вие можете да сигнализирате попечителския/консултативен съвет на фонда, в който сте осигурен.

Всеки фонд за допълнително задължително пенсионно осигуряване (универсален и професионален) има попечителски съвет, който се състои от представители на национално представените синдикални и работодателски организации и един представител на пенсионноосигурителното дружество. Всеки фонд за допълнително доброволно пенсионно осигуряване има консултативен съвет, включващ един представител на пенсионноосигурителното дружество и представители на осигурените лица, пенсионерите и осигурителите. Представителите на осигурените лица и пенсионерите се определят между лицата, направили най-много лични вноски, на принципа на случаен избор. Моля обърнете внимание, че законодателството не предвижда създаването на консултативни съвети към фондовете за доброволно пенсионно осигуряване по професионални схеми.

Попечителският (консултативният) съвет е длъжен да разгледа Вашата жалба и има право да отправя запитвания във връзка с нея до пенсионноосигурителното дружество, както и да съдейства за уреждане на възникналия спор. Решенията на Съвета имат препоръчителен (незадължителен) характер за пенсионноосигурителното дружество, но в случай че установи нарушения, Съветът е длъжен да уведоми за тях заместник-председателя на Комисията за финансов надзор.

Омбудсманът на Република България

Омбудсманът има право да се застъпва за гражданите, когато са нарушени или засегнати техни права и свободи, включително и от лицата, които предоставят обществени услуги. Той не разполага с право да реши спора или да наложи санкция, но разполага с изключителен авторитет.

Комисията за финансов надзор

КФН и нейният заместник-председател, ръководещ Управление „Осигурителен надзор” осъществяват контрол над пенсионноосигурителните дружества. В случай че

бъде установено нарушение, се налага глоба или принудителна административна мярка спрямо пенсионноосигурителното дружество, неговите ръководители или осигурителни посредници.

Съдът

За осигуряване във фонд за допълнително пенсионно осигуряване Вие сключвате с пенсионноосигурителното дружество, което го управлява осигурителен договор. За изплащане на пенсия от фонда се сключва пенсионен договор. За да защитите Вашите права по тези договори, както и други Ваши граждански права, които считате, че са нарушени Вие имате право да предявите иск пред съда, който е длъжен да реши спора.

Плащания от допълнителното пенсионно осигуряване

Отпусканите от фондовете за допълнително пенсионно осигуряване пенсии са самостоятелни осигурителни плащания. Те се получават отделно от плащанията от Държавното обществено осигуряване (ДОО).

Кога придобивам право на пенсия?

Универсален пенсионен фонд

Вие придобивате право на допълнителна пожизнена пенсия за старост от универсален пенсионен фонд при придобиване на право на пенсия от ДОО при НОИ. Когато размерът на пенсията е до 20 на сто от социалната пенсия за старост, сумата Ви се изплаща наведнъж или разсрочено при придобиване на правото, тъй като в този случай малкият размер на пенсията не е достатъчен да изпълни нейното предназначение. За сравнение, през 2009 г. 20% от социалната пенсия възлиза на около 18,50 лв.

В случай че желаете, може да Ви бъде отпусната пенсия от универсалния пенсионен фонд 5 години преди навършването на възрастта за придобиване на право на пенсия от ДОО, при условие че натрупаните по Вашата индивидуална партида средства позволяват отпускането на пенсия в размер не по-малък от минималната пенсия за осигурителен стаж и възраст. От 2009 г. възрастта за пенсиониране от ДОО е 63 г. за мъжете и 60 г. за жените.

Пенсията, която фондът ще Ви отпусне, не замества, а допълва Вашата пенсия от ДОО.

Професионален пенсионен фонд

Осигуряването в професионален пенсионен фонд дава право на лицата, работили при първа и втора категория труд да се пенсионира по-рано. Правото на пенсия за ранно пенсиониране възниква при:

1. не по-малко от 10 години осигурителен стаж при условията на първа категория труд и 8 години по-ниска възраст от възрастта за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст от ДОО (63 г. за мъжете, 60 г. за жените);
2. не по-малко от 15 години осигурителен стаж при условията на втора категория труд и 3 години по-ниска възраст от възрастта за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст от ДОО (63 г. за мъжете, 60 г. за жените).

Професионалната пенсия за ранно пенсиониране е срочна и се получава до момента на придобиване на право на пенсия за осигурителен стаж и възраст от ДОО.

Доброволен пенсионен фонд

Вие придобивате право на пенсия от доброволен пенсионен фонд при придобиване на право на пенсия за осигурителен стаж и възраст от ДОО. По Ваше желание фондът може да Ви изплаща пенсия при навършване на 63 г. възраст за мъжете, съответно 60 г. възраст за жените или до 5 години преди това.

Пенсията може да бъде пожизнена или срочна в зависимост от пенсионните схеми, които предлага дружеството и Вашето желание.

Доброволен пенсионен фонд по професионални схеми

Пенсията от доброволен пенсионен фонд по професионални схеми се придобива при навършване на 60 г. възраст за мъжете и жените. В зависимост от условията на професионалната схема, определени в колективното споразумение, съответно

колективния трудов договор, пенсията може да се получава и до 5 г. преди навършването на тази възраст.

Фондовете по професионални схеми изплащат само срочни пенсии.

Как се изчисляват пенсиите?

Срочните пенсии се изчисляват, като се вземат предвид:

1. размерът на натрупаните средства по индивидуалната Ви партида (който зависи от направените от Вас вноски, размера на събраните от дружеството такси и удържки, постигнатата доходност от инвестиране и продължителността на осигуряването).

2. срокът на получаване на пенсията (при един и същи размер на сумата, колкото по-дълъг е срокът на получаване, толкова по-малък ще бъде размерът на пенсията).

3. техническият лихвен процент, одобрен от заместник-председателя на КФН (по този начин се извършва допускане за доходността, която ще донесе инвестирането на Вашите средства по време на изплащане на пенсията, което се калкулира още в първоначалният момент на нейното отпускане).

Размерът на **пожизнената пенсия** също зависи от размера на средствата по Вашата партида и прилагания технически лихвен процент. Тъй като не е фиксиран срокът на получаване на пенсията, пенсионноосигурителното дружество използва т.нар. биометрични таблици (таблици за смъртност, чрез които се изчислява вероятността от доживяване до определена възраст от осигурените). Подобно на техническия лихвен процент, прилаганите от пенсионноосигурителните дружества биометрични таблици също подлежат на одобрение от заместник-председателя на КФН. Тъй като е възможно осигурените лица да живеят по-дълго от предвиденото в направените актюерски разчети, пенсионноосигурителните дружества, които изплащат пожизнени пенсии, са длъжни да формират пенсионен резерв, от който се изплащат пенсиите на „надживелите” лица. Пенсионноосигурителното дружество гарантира с активите си изпълнението на поетите задължения към осигурените лица в управляваните от него фондове.

Българското законодателство допуска използването както на общи, така и на диференцирани по пол **биометрични таблици**. Причината за тази диференциация е статистически установената различна продължителност на живота на мъжете и жените. Пенсионноосигурителното дружество, което използва пола като определящ актюерски фактор при изчисляването на пожизнените пенсии от доброволен пенсионен фонд следва да обоснове това използване с надеждна и редовно актуализирана публична статистическа информация, от която е видно определящото значение на пола (изискване на Директива 2004/113 относно прилагане на принципа на равното третиране на мъжете и жените по отношение на достъпа до стоки и услуги и предоставянето на стоки и услуги).

Какво трябва да направя, за да ми бъде отпусната пенсия?

След придобиване на право на пенсия е необходимо да **подадете заявление** за отпускането ѝ до пенсионноосигурителното дружество. То трябва да бъде подкрепено със съответните документи, подробно описани в правилника на фонда, в който сте осигурен.

След проверка на Вашето заявление дружеството издава разпореждане за отпускане на пенсия и Вие **сключвате пенсионен договор** с него. В договора се определят видът и конкретният размер на пенсията, която ще Ви бъде изплащана, редът за изплащане и разходите за това, както и начинът за нейното преизчисляване.

Мога ли да се откажа от пенсията и да изтегля парите по партидата си?

Да, в случаите когато сте осигурен в доброволен пенсионен фонд или в доброволен фонд по професионални схеми. При придобиване право на лична пенсия за старост или инвалидност от такъв фонд, Вие имате право на избор между съответния вид пенсия и на еднократно или разсрочено изплащане на натрупаните средства по индивидуалната Ви партида.

Осигуряването в доброволен пенсионен фонд дава право и на изтегляне на средствата от лични вноски преди придобиване право на пенсия. Също така Вие можете да изтеглите и средствата, натрупани във Ваша полза от вноски на друг осигурител, в случай че той не е ограничил правото Ви на изтегляне.

Не можете обаче да изтеглите преди да придобиете право на пенсия средствата от вноски на работодателя.

Изтеглянето на средствата е свързано със заплащане на такса на пенсионноосигурителното дружество, като законът ограничава максималният ѝ размер на 20 лв. Обърнете също така внимание, че в този случай дължите и данък в размер на 10% от изтеглената сума, ако изтеглите парите си преди придобиване право на пенсия.

Когато при осигуряване в универсален или професионален пенсионен фонд размерът на пенсията е до 20 на сто от социалната пенсия за старост, сумата по индивидуалната партида се изплаща на пенсионера наведнъж или разсрочено.

Какви права имам по допълнителното пенсионно осигуряване при инвалидност?

Фондове за допълнително задължително пенсионно осигуряване (универсален и професионален)

При осигуряване в универсален или професионален фонд, в случай на пожизнено инвалидизиране над 70, 99 %, Вие имате право по всяко време да получите под формата на еднократно изплащане до 50% от средствата, натрупани по партидата Ви. Това е възможност, която Вие преценявате дали да използвате, като Вие определяте размера на сумата, която да изтеглите.

Доброволен пенсионен фонд

Осигуряването в доброволен пенсионен фонд дава право на пожизнена/срочна пенсия за инвалидност, от датата на инвалидизирането, посочена в решението на ТЕЛК/НЕЛК. Моля обърнете внимание, че някои дружества са избрали да предлагат само срочни пенсии за инвалидност.

Какво се случва с парите по индивидуалната партида в случай на смърт?

Фондове за допълнително задължително пенсионно осигуряване (универсален и професионален)

Наследниците на починало осигурено лице/пенсионер имат право на еднократно/разсрочено изплащане на средствата по неговата индивидуална партида / остатъка от тях, когато е била изплащана пенсия. Наследниците на лицето в този

случай са ограничени само до преживелия съпруг, низходящите и възходящите на пенсионера (а не и неговите роднини по сребрена линия като братя, сестри, братовчеди и т.н.). Когато починалият няма наследници, средствата от неговата партида в универсален фонд се прехвърлят в пенсионния резерв на дружеството, а тези от професионален фонд постъпват в държавния бюджет.

Доброволен пенсионен фонд

При смърт на осигурен/пенсионер в доброволен пенсионен фонд се изплаща наследствена пенсия на посочените от осигурения в осигурителния договор ползващи лица. Ако такива не са били определени, средствата по партидата се дължат на наследниците по закон (за разлика от УПФ и ППФ – всички редове наследници, определени в Закона за наследството). Ако починалият няма и наследници по закон, средствата се прехвърлят в пенсионния резерв. В случай че дружеството изплаща срочни пенсии и поради това не формира пенсионен резерв, средствата постъпват в държавния бюджет.

Доброволен фонд по професионални схеми

Лицата, които имат право на еднократно или разсрочено изплащане от доброволен фонд по професионални схеми при смърт на осигуреното лице или на пенсионер, се определят в колективното споразумение или колективния трудов договор, с който е учредена схемата. В случай че такива не са определени, средствата по партидата на починалия се дължат съгласно Закона за наследството.

Такси и удръжки

Допълнителното пенсионно осигуряване в България се осъществява от частни търговски дружества. Тази дейност е свързана със значителни разходи и се извършва с цел печалба, поради което пенсионноосигурителните дружества събират такси и удръжки от осигурените лица, чиито средства управляват. За да защити интересите на осигурените, законодателят е предвидил, че пенсионноосигурителните дружества могат да събират единствено предвидените в Кодекса за социално осигуряване такси и удръжки, като е определил и максимално допустимият им размер.

Досега Комисията за финансов надзор не е констатирала в практиката си случай, при който се събират такси извън законоустановените. Независимо от това е необходимо да знаете, че събирането на такси, които не са предвидени в Кодекса за социално осигуряване или надвишават определените в него максимални размери, представлява административно нарушение, за което се носи административно-наказателна отговорност. В случай че такива незаконосъобразни клаузи са включени във Вашия осигурителен договор, те са недействителни.

Допустими такси от закона:

При управление на **професионален или универсален пенсионен фонд** пенсионноосигурителното дружество може да събира:

- ✓ до 5% такса от всяка осигурителна вноска;
- ✓ до 1% инвестиционна такса от стойността на нетните активи на фонда;
- ✓ до 20 лв. такса при прехвърляне в друг пенсионен фонд (тази такса не се събира, когато прехвърлянето е поради несъгласие на осигуреното лице с изменения в правилника на фонда).

Осигуряването в **доброволен пенсионен фонд и фонд за допълнително доброволно пенсионно осигуряване по професионални схеми** е свързано със събирането на следните такси и удръжки:

- ✓ еднократна встъпителна такса за откриване на индивидуална партия - до 10 лв;
- ✓ удръжка до 7 % всяка осигурителна вноска;
- ✓ инвестиционна такса до 10 % от постигнатата доходност;
- ✓ до 20 лв. при прехвърляне в друг съответен фонд ;
- ✓ до 20 лв. при изтегляне на средства преди придобиване на право на пенсия за старост или инвалидност;
- ✓ до 20 лв., когато осигуреното лице поиска извлечение за състоянието на индивидуалната си партия повече от веднъж годишно.

Не се дължи такса за прехвърляне и изтегляне, когато Вие предприемате това поради:

- ✓ несъгласие с изменения и допълнения в правилника на фонда, които не произтичат от изменения в нормативната уредба, в 3-месечен срок от уведомяването за това;
- ✓ преобразуване или прекратяване на пенсионноосигурителното дружество или на пенсионния фонд.

Наследниците на починало осигурено лице/пенсионер не дължат такса за изтегляне на средствата, които наследяват.

Какъв е конкретният размер на моите такси?

Размерът на таксите и удържките, които пенсионноосигурителното дружество събира, е конкретизиран в Правилника за организацията и дейността на съответния пенсионен фонд и изрично е посочен във Вашия осигурителен договор.

Как да сравня таксите и удържките, които събират различните дружества?

Размерът на събираните от пенсионноосигурителните дружества такси и удържки е от основно значение за размера на средствата по Вашата индивидуална партида и за размера на пенсията, която впоследствие ще получавате. За Ваше удобство служители на Комисията за финансов надзор изготвят таблица за сравнение на таксите, събирани при управлението на доброволните пенсионни фондове. Можете да я намерите на интернет страницата на Комисията (www.fsc.bg), в рубрика „За потребителя”, раздел „Полезно”.

По време на осигуряването размерът може да се променя чрез промяна в правилника на фонда, като в случай, че не сте съгласни с промяната можете да прехвърлите средствата си в друг фонд.

Моите права при преобразуване и прекратяване на дружеството

В предвидените от закона случаи е възможно преобразуване или прекратяване на пенсионноосигурителното дружество, управляващо фонда, в който сте осигурени, както и преобразуване на самия фонд. Посочените процедури се развиват под надзора на КФН, а Вашите права са изрично посочени и защитени от закона.

Преобразуване

Пенсионноосигурителното дружество може да се преобразува чрез вливане, сливане, отделяне или разделяне. За преобразуване на дружеството е необходимо предварително разрешение на КФН, като законът предвижда като необходими условия за преобразуване - доказана платежоспособност след преобразуването и запазване на правата на осигурените лица и пенсионерите. В случаите на преобразуване е възможно управлението на пенсионния фонд, в който сте осигурени, да бъде поето от друго дружество.

Пенсионният фонд може да се преобразува единствено чрез вливане в друг пенсионен фонд от същия вид, като е необходимо да бъде издадено предварително разрешение от заместник-председателя на КФН.

Прекратяване

Прекратяването на пенсионноосигурителното дружество е възможно в три случая:

1. **доброволно** – с решение на Общото събрание на акционерите и след предварително разрешение от КФН. За издаване на разрешение е необходимо да бъде доказана платежоспособността на дружеството, както и че са запазени правата на осигурените и пенсионерите от управляваните фондове. За получаване на разрешение пенсионноосигурителното дружество представя и план за ликвидация, като в него е уреден начинът за прехвърляне на средствата на осигурените лица

2. **принудително** – след отнемане на пенсионната лицензия от КФН. В този случай КФН назначава квестор до назначаването на ликвидатор от съда. Ликвидаторът изготвя план за прекратяване на дружеството и сключва договори с други дружества за вливане на фондовете в съответни фондове, управлявани от тях.

3. **при несъстоятелност** на дружеството - единствено КФН може да поиска от съда откриване на производство по несъстоятелност на пенсионноосигурително дружество. КФН назначава квестор до назначаването на синдик от съда. Синдикът изготвя план за вливане на фондовете, управлявани от дружеството в несъстоятелност, в съответни фондове на друго пенсионноосигурително дружество. Заместник-председателят на КФН упражнява контрол върху действията на синдика.

Какви са моите права?

При преобразуване или прекратяване на пенсионно дружество или фонд, дружеството, в чийто фонд е прехвърлена индивидуалната партида на осигуреното лице, задължително го **уведомява** за прехвърлянето и за правата му в едномесечен срок от прехвърлянето. Уведомяват се и пенсионерите, както и осигурителите, които правят вноски за своя сметка.

В тези случаи в едномесечен срок от уведомяването осигурените лица имат право:

1. при допълнително задължително пенсионно осигуряване - **да прехвърлят** средствата по индивидуалната си партида в друг фонд от същия вид;
2. при допълнително доброволно пенсионно осигуряване - **да прехвърлят** средствата по индивидуалната си партида в друг доброволен пенсионен фонд или еднократно да **изтеглят** натрупаните средства от лични вноски.

Тук не се прилагат законовите ограничения за прехвърляне и **не се дължи и такса** за прехвърлянето/изтеглянето.

За лицата, които не са упражнили правата си в определения срок, се счита, че са потвърдили мълчаливо участието си във фонда, в който са прехвърлени.

**КАКВО ТРЯБВА ДА ЗНАМ
ЗА ДОПЪЛНИТЕЛНОТО ПЕНСИОННО ОСИГУРЯВАНЕ**
информационен материал

© Комисия за финансов надзор, 2009 г.

За контакти:

Комисия за финансов надзор
1303 София, ул. Шар планина №33
инфо-център: 0900 32 300 (0,22 лв. на минута с ДДС)
факс: 02 829 43 24
e-mail: bg_fsc@fsc.bg

Комисията за финансов надзор разрешава безвъзмездно публикуване на този информационен материал в електронна и печатна форма, при условие че същото се извършва в непроменен вид, с посочване на източника и ползването му от потребителите е безплатно.

Настоящата брошура е изцяло с информативен характер и е изготвена с цел повишаване на финансовата култура и подпомагане на защитата на интересите на осигурените лица. Тя е съставена въз основа на нормативната уредба и данни актуални към 30 септември 2009 г.